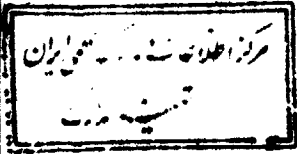

۲۷۷۰۲

۱۳۷۹ / ۱۱ / ۲۲

دانشگاه تهران

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل

موضوع :

دیوان بین‌المللی حقوق دریاها

۵۳۱۵

استاد راهنما :

جناب آقای دکتر سیدباقر میرعباسی

استاد مشاور :

جناب آقای دکتر محمدجواد رضایی‌زاده

نگارش :

داود ظاهری

پانیز ۱۳۷۸

۲۷۷۰۲

تقدیم :

به روح پدرم :

که سمت سبز زندگی را برای من فروزان کردند.

و به مادرم :

که وجودش تکرار عطر گل یاس است.

و به برادرم اسماعیل :

که لحظه‌های زندگی مرا سرشار از شب‌نم‌های

نقره‌ای نمودند.

و به خواهرم لطیفه :

که گلبرگ‌های محبتش مرا به باغ شکوفایی برد.

اختصارها

اساسنامه بين المللى حقوق درياها	اساسنامه
ديوان بين المللى حقوق درياها	ديوان
شعبه دعاوى بستر درياها	شعبه
كنوانسيون ۱۹۸۲ ملل متحد درباره حقوق درياها	كنوانسيون
مقام بين المللى اعماق	مقام
منطقه بين المللى بستر وزير بستر درياها	منطقه

Abbreviations

AJIL	American Journal International law.
doc(s)	document(s).
EPIL	Encyclopedia of Public International of law.
ICJ	International court of Justice.
ICLQ	International comparative law Quarterly.
ISBA	International seabed Authority.
ITLOS	Internatinal Tribunal for the law of the sea.
P.(P)	Page(s).
Para(s)	Paragrap(s).
PCIJ	Permament International court of Justice.
UN	United Nations organization.
UNCLOS	United Nations convention on the the law of the sea (1982).

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

پیشگفتار: تشکیل و آغاز رسمی کار دیوان بین‌المللی حقوق دریاها ۱

بخش اول: سازمان و تشکیلات دیوان بین‌المللی حقوق دریاها

فصل اول: سازمان و تشکیلات خود دیوان

مبحث اول: ترکیب دیوان ۹

بند اول - اوصاف و شرایط اعضاء منتخب ۱۱

بند دوم - نحوه انتخاب اعضاء دیوان ۱۳

بند سوم - دوره تصدی اعضاء دیوان ۱۷

بند چهارم - سوگند رسمی اعضاء دیوان ۱۸

بند پنجم - استعفاى عضو دیوان ۱۹

بند ششم - عزل عضو دیوان ۱۹

بند هفتم - فعاليتهاى نامناسب ۲۱

بند هشتم - شرایط مربوط به مشارکت اعضاء در یک دعواى خاص ۲۲

بند نهم - حدنصاب جلسات رسیدگی ۲۳

بند دهم - اعضاءى خاص ۲۶

مبحث دوم: رئیس و نایب رئیس دیوان ۳۰

بند اول - انتخاب و دوره تصدی رئیس و نایب رئیس ۳۱

بند دوم - وظائف رئیس و نایب رئیس ۳۱

بند سوم - استعفا رئیس و نایب رئیس ۳۳

مبحث سوم: شعب خاص دیوان ۳۳

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۳۴	بند اول - شعب خاص ثابت
۳۵	اول - شعبه اختلافات ماهی گیری
۳۵	دوم - شعبه اختلافات محیط زیست دریایی
۳۶	بند دوم - شعبه خاص موقت
۳۸	بند سوم - شعبه رسیدگی اختصاری
۴۰	بند چهارم - مقررات مشترک شعب خاص
۴۳	مبحث چهارم: دفتر دیوان
۴۳	بند اول - مدیر دفتر دیوان
۴۶	بند دوم - همکاران مدیر دفتر دیوان
۴۹	بند سوم - وظائف مدیر دفتر دیوان
۵۲	مبحث پنجم: نمایندگی طرفهای دعوی نزد دیوان
۵۵	مبحث ششم: آیین نامه داخلی دیوان و سایر اسناد تکمیلی
۵۶	بند اول - آیین نامه داخلی دیوان
۵۸	بند دوم - سایر اسناد تکمیلی
۵۹	اول - قطعنامه رویه قضایی داخلی دیوان
۵۹	دوم - راهکارهایی درباره تمهید و طرح دعاوی نزد دیوان
۶۰	مبحث هفتم: بودجه دیوان
۶۱	بند اول - دستمزد اعضاء
۶۲	بند دوم - هزینه های دیوان
۶۳	مبحث هشتم: مقر دیوان
۶۴	مبحث نهم: زبانهای رسمی دیوان

فصل دوم: سازمان و تشکیلات شعبه دعاوی بستر دریاها

۷۰	مبحث اول: ترکیب شعبه دعاوی بستر دریاها.
۷۱	بند اول - اعضاء انتخابی شعبه
۷۶	بند دوم - اعضاء انتصابی شعبه
۷۶	مبحث دوم: ریاست شعبه دعاوی بستر دریاها.
۷۸	مبحث سوم: شعب ویژه شعبه دعاوی بستر دریاها.

بخش دوم: صلاحیت و آیین دادرسی دیوان بین المللی حقوق دریاها

فصل اول: صلاحیت دیوان بین المللی حقوق دریاها

۸۵	گفتار اول - صلاحیت خود دیوان
۸۶	مبحث اول: صلاحیت ترافیکی دیوان
۸۶	بند اول - دسترسی به دیوان
۸۷	اول - کشورهای عضو کنوانسیون
۹۰	دوم - سازمانهای بین المللی
۹۳	سوم - سایر واحدها.
۹۵	بند دوم - دعاوی قابل طرح در دیوان
۹۵	اول - دعاوی ناشی از کنوانسیون
۹۷	دوم - دعاوی ناشی از سایر موافقتنامهها.
۹۹	بند سوم - اصل اختیاری بودن صلاحیت دیوان
۱۰۲	بند چهارم - مجاری پذیرش صلاحیت دیوان
۱۰۳	اول - مجاری پذیرش صلاحیت دیوان بعد از بروز اختلاف

صفحه	عنوان
۱۰۴	۱- پذیرش صلاحیت دیوان از طریق انعقاد قرارداد خاص .
۱۰۴	۲- پذیرش صلاحیت دیوان در جریان رسیدگی
۱۰۵	دوم - مجاری پذیرش صلاحیت دیوان قبل از بروز اختلاف ..
۱۰۵	۱- پذیرش صلاحیت دیوان از طریق معاهدات و موافقتنامه‌های بین‌المللی
۱۰۷	۲- پذیرش صلاحیت دیوان از طریق صدور اعلامیه
۱۰۸	بند پنجم - صلاحیت دیوان در تعیین صلاحیت خود
۱۱۰	مبحث دوم : صلاحیت مشورتی دیوان
۱۱۲	بند اول - شرایط تقاضای نظریه مشورتی
۱۱۴	بند دوم - مقایسه صلاحیت مشورتی دیوان و صلاحیت مشورتی دیوان بین‌المللی دادگستری
۱۱۴	اول - وجوه افتراق
۱۱۴	۱- از لحاظ مبانی
۱۱۴	۲- از لحاظ تعیین متقاضی نظریه مشورتی
۱۱۵	دوم - وجوه تشابه
۱۱۵	۱- از لحاظ اختیاری بودن صدور نظریه مشورتی
۱۱۶	۲- از لحاظ حقوقی بودن موضوع تقاضای نظریه مشورتی .
۱۱۶	۳- از لحاظ الزام‌آور نبودن نظریه مشورتی
۱۱۸	گفتار دوم - صلاحیت شعبه دعاوی بستر دریاها
۱۱۹	مبحث اول - صلاحیت ترافیکی شعبه دعاوی بستر دریاها
۱۲۰	بند اول - دسترسی به شعبه

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱۲۱	بند دوم - دعاوی قابل طرح در شعبه
۱۲۴	بند سوم - استثنائات صلاحیت انحصاری شعبه
۱۲۶	بند چهارم - محدودیت‌های صلاحیت شعبه در قبال تصمیمات مقام
۱۲۷	مبحث دوم: صلاحیت مشورتی شعبه دعاوی بستر دریاها
۱۲۸	بند اول - نهادهای صالح برای تقاضای نظریه مشورتی
۱۲۸	بند دوم - شرایط درخواست نظریه مشورتی و محدودیت‌های شعبه در صدور آن
۱۲۸	اول - شرایط تقاضای نظریه مشورتی
۱۲۹	دوم - محدودیت‌های شعبه در صدور نظریه مشورتی
۱۳۰	بند سوم - آئین صدور رای مشورتی
۱۳۲	بند چهارم - مقایسه صلاحیت مشورتی شعبه و صلاحیت مشورتی دیوان بین‌المللی دادگستری
۱۳۲	اول - وجوه اشتراک
۱۳۳	دوم - وجوه افتراق
فصل دوم: آیین دادرسی دیوان بین‌المللی حقوق دریاها	
۱۳۸	گفتار اول - آیین دادرسی خود دیوان
۱۳۸	مبحث اول - قانون قابل اعمال
۱۳۹	بند اول - کنوانسیون و سایر قواعد حقوق بین‌المللی سازگار با آن
۱۴۰	بند دوم - اصل عدالت و نصفت
۱۴۱	مبحث دوم - رسیدگیهای اصلی
۱۴۱	بند اول - طرح دعوی

صفحه	عنوان
۱۴۴	بند دوم - رسیدگی کتبی و شفاهی
۱۴۵	اول - رسیدگی کتبی (تبادل لوایح)
۱۴۸	دوم - رسیدگی شفاهی
۱۵۱	بند سوم - رای دیوان
۱۵۲	اول - صدور رای دیوان
۱۵۴	دوم - تفسیر رای دیوان
۱۵۶	سوم - تجدیدنظر در رای دیوان
۱۵۷	چهارم - مسئله ضمانت اجرای رای دیوان
۱۵۸	مبحث سوم - رسیدگیهای طاری
۱۵۸	بند اول - اقدامات موقت
۱۶۳	بند دوم - رفع فوری توقیف از کشتیها و خدمه
	بند سوم - رسیدگیهای مقدماتی در دعاوی مربوط به اعمال حقوق
۱۶۶	حاکمه توسط دولت ساحلی
۱۷۱	بند چهارم - ایرادات مقدماتی
۱۷۳	بند پنجم - دعوای متقابل
۱۷۴	بند ششم - قصور یا عدم حضور در جلسات رسیدگی
۱۷۵	بند هفتم - ورود ثالث
۱۷۸	بند هشتم - اسقاط دعوی
۱۸۰	گفتار دوم - آیین دادرسی شعبه دعاوی بستر دریاها
۱۸۱	مبحث اول - قانون قابل اعمال در شعبه دعاوی بستر دریاها
۱۸۳	مبحث دوم - مقررات ویژه دادرسی نزد شعبه دعاوی بستر دریاها

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱۸۷	مبحث سوم - ضمانت اجرای آراء شعبه دعاوی بستر دریاها.....
بخش سوم: مباحث تکمیلی دیوان بین المللی حقوق دریاها	
فصل اول: رابطه دیوان بین المللی حقوق دریاها با سازمان ملل متحد و سایر	
۱۹۳	سازمانها.....
۱۹۴	مبحث اول - رابطه دیوان با سازمان ملل متحد.....
۱۹۴	بند اول - وضعیت ناظر دیوان در مجمع عمومی ملل متحد.....
۱۹۵	بند دوم - موافقتنامه ارتباط و همکاری سازمان ملل متحد و دیوان ..
۱۹۶	مبحث دوم - رابطه دیوان با سایر سازمانها.....
۱۹۸	فصل دوم: رابطه دیوان و شعبه دعاوی بستر دریاها.....
۲۰۱	فصل سوم: ضرورت وجود یا عدم وجود دیوان بین المللی حقوق دریاها... ..
۲۰۸	نتیجه گیری.....
۲۱۴	فهرست منابع و مآخذ.....
۲۱۸	ضمایم.....

مقدمه

اختلافات و دعاوی راجع به حقوق دریاها در گذشته نه چندان دور به عنوان مسئله‌ای خاص که قطع نظر از قواعد و ملاحظات کلی در خصوص حل و فصل اختلافات بین‌المللی فیصله یا بند، تلقی نمی‌شدند. تغییر و توسعه سریع حقوق دریاها در دهه‌های اخیر باعث ایجاد و فراهم ساختن زمینه پیشنهادات متعددی برای ایجاد محاکم و یا مراجع داوری ویژه در خصوص حقوق دریاها که صلاحیت تصمیم‌گیری در تمامی و یا اختلافات معین در این زمینه را داشته باشند، گردید که در مذاکرات کنوانسیون ۱۹۸۲ ملل متحد درباره حقوق دریاها این پیشنهادات مجال بروز یافتند. کنوانسیون مزبور که در ۱۰ دسامبر ۱۹۸۲ در مون‌نگوبای^(۱) جامائیکا جهت امضاء مفتوح گردید نمایانگر یک تلاش تاریخی شگفت‌انگیز از سوی جامعه بین‌المللی برای ایجاد نظامی جامع در مورد رسیدگی به تمامی موضوعات مربوط به حقوق دریاها می‌باشد چرا که کنوانسیون نه تنها قواعد ماهوی راجع به حقوق دریاها را به طور ماهرانه‌ای تنظیم می‌نماید بلکه سیستم جامعی نیز مرکب از شیوه‌های سیاسی و قضایی را جهت حل و فصل اختلافات راجع به حقوق دریاها ارائه می‌نماید. اهمیت کنوانسیون ۱۹۸۲ در زمینه حل و فصل اختلافات راجع به حقوق دریاها زمانی بیشتر روشن می‌گردد که متوجه می‌شویم کنوانسیون مبادرت به ایجاد محکمه‌ای نوین در کنار دیوان بین‌المللی دادگستری جهت رسیدگی صرف به دعاوی ناشی از کنوانسیون می‌کند.

عقیده تاسیس و ایجاد محکمه‌ای از پیش تشکیل شده برای حل و فصل اختلافات ناشی از کنوانسیون از متن واحد مذاکرات که برپایه کار کمیته اول کنفرانس قرار داشت نشأت می‌گیرد. محکمه مزبور به موجب پیش‌نویس موادی که نماینده آمریکا آقای لوئیس شون^(۲) آماده کرده بود صلاحیت کلی جهت استماع دعاوی ناشی از کنوانسیون را

1 - Montego Bay

2 - Professor Louis shon

می‌بایست داشته باشد. در عین حال اعتراضاتی نیز بر ایجاد دیوان نوین به این دلیل که تکثر محاکم و دیوانهای بین‌المللی احتمال بروز اختلاف در اعمال اختیارات و تصمیمات دیوانهای موجود را نیز می‌تواند در پی داشته باشد، وارد گردید لکن تقویت انتقادات مزبور در برخورد با این فرض که کنوانسیون مجموعه‌ای مستقل از قواعد کلی حقوق بین‌المللی را پیش‌بینی می‌کند و جهت حفظ ثبات و هماهنگی تفاسیر ناشی از کنوانسیون ایجاد چنین محکمه‌ای ضروری است به تدریج رو به افول نهاد. اجماع در خصوص ایجاد تاسیس دیوان جدید مشکلات راجع به نقش سیستم قضایی کنوانسیون را پنهان نکرد و پیشنهادات متنوع دیگری نیز جهت ایجاد نوع دیگری از محاکم که وظیفه بررسی اسیتنافی و یا پژوهشی بخصوص در رابطه با آراء دیوانهای داوری را داشته باشند ارائه گردید لکن نظرات مزبور در دستیابی به حمایت کافی ناکام ماندند. در نهایت این فکر که تا اجلاس ۱۹۷۷ نیویورک زمینه بروز پیدا نکرده بود، به منصفه ظهور رسید، که تنها یک دیوان به نام دیوان حقوق دریاها بایستی بوجود آید.

ضمیمه ششم کنوانسیون متضمن اساسنامه دیوان بین‌المللی حقوق دریاها می‌باشد و همچون ضمایم دیگر چون جزء لاینفک کنوانسیون تلقی می‌گردد، تنها راه مشارکت در آن عضویت در خود دیوان می‌باشد به طور کلی اساسنامه دیوان در تنظیم مقررات راجع به سازمان، دادرسی و نحوه کارکرد خود از جهات بسیاری از الگوهای موجود در اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری تبعیت می‌کند. لکن صلاحیت آن از بسیاری از جهات تفاوت می‌کند و به طور کلی می‌توان گفت که صلاحیت آن از نظر موضوعی نسبت به دیوان بین‌المللی دادگستری محدود و از لحاظ شخصی در مقایسه با دیوان مزبور بسیار وسیع است. عقیده غالب یکپارچه‌سازی شیوه‌های حل و فصل اختلافات در مذاکرات کنوانسیون باعث ایجاد شعبه‌ای نسبتاً مستقل و برجسته در دیوان بین‌المللی حقوق دریاها گردیده است. شعبه مزبور که در ابتدا پیشنهاد شده بود به عنوان دیوان مستقلی بنام دیوان دعاوی بستر دریاها تشکیل گردد، تحت نفوذ عقیده مزبور به شکل شعبه دعاوی بستر

دریاهای در دیوان بین‌المللی حقوق دریاهای تجلی یافت. هر چند که اعضای شعبه مذکور از میان اعضای خود دیوان و به وسیله خود آنها انتخاب می‌گردند لکن از جهات دیگر مخصوصاً از جنبه صلاحیت دارای وجوه کاملاً متمایز و حتی برجسته‌تری نسبت به خود دیوان می‌باشد، گذشته از آنکه در کنوانسیون فقط به شعبه مزبور صلاحیت ارایه نظریات مشورتی اعطا گردیده است، صلاحیت توافقی شعبه نیز در اغلب موارد جنبه اجباری به خود می‌گیرد. مجموعه ویژگیهای شعبه دعاوی بستر دریاهای آنقدر برجسته و ممتاز می‌باشد که شعبه مزبور را در مقایسه با خود دیوان میتوان به عنوان محکمه‌ای در داخل محکمه دیگر تلقی کرد.

هدف نوشته حاضر بررسی دیوان از سه جنبه برجسته آن یعنی سازمان، صلاحیت و آیین دادرسی می‌باشد، ضمن آنکه مجموعه مطالبی نیز تحت عنوان مباحث تکمیلی در پایان سعی دارد به بعضی از سوالات که ممکن است به دلیل موقعیت خاص دیوان به ذهن خطور کند، بپردازد. نکته‌ای که یادآوری آن ضروری می‌نمایاند آنست که جهت حفظ ویژگی مستقل و نیز برجستگی شعبه دعاوی بستر دریاهای، مجموعه مباحث راجع به شعبه مزبور از مباحث خود دیوان به طور جداگانه بحث گردیده‌اند.

در خاتمه بر خود لازم می‌دانم از استاد گرانقدرم جناب آقای دکتر میرعباسی که منابع ارزشمندی را معرفی و در اختیارم گذاشتند و نیز در طول نگارش پایان‌نامه راهنماییهای ارزنده‌ای را ارائه فرمودند و همچنین از جناب آقای دکتر رضایی‌زاده که با پیشنهادات و انتقادات خویش موجبات ارتقاء سطح علمی پایان‌نامه را فراهم نمودند صمیمانه سپاسگزاری و قدردانی نمایم. همچنین شایسته است سپاسگزاری قلبی خویش را از خانم قائم‌مقامی که در نهایت صبر و حوصله اسناد لازم را در دفتر سازمان ملل متحد در اختیار اینجانب گذاردند ابراز نمایم.

داود ظاهری

پاییز - ۱۳۷۸

پیشگفتار:

تشکیل و آغاز رسمی کار دیوان بین‌المللی حقوق دریاها^(۱)

لازم‌الاجرا شدن کنوانسیون ملل متحد درباره حقوق دریاها^(۲) را شاید به عنوان مهمترین توسعه و پیشرفت در حل و فصل اختلافات بین‌المللی از زمان پذیرش و تصویب منشور سازمان ملل متحد^(۳) و اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری^(۴) تلقی کرد، و کنوانسیون مزبور را از آن جهت که مکانسیم‌های حل و فصل اختلافات را در یک سند ارائه داده و آن را برای طرفهای متعاقد در اختلافات خود با یکدیگر، اجباری می‌کند، بی‌نظیر و منحصر به فرد تلقی کرد.^(۵) و در این میان دیوان بین‌المللی حقوق دریاها را می‌توان به عنوان مرجع اصلی برای حل و فصل اختلافات ناشی از کنوانسیون تلقی کرد. کنوانسیون برای حل و فصل انواع مختلفی از اختلافات حقوق دریاها به دیوان صلاحیت اعطا می‌کند، صلاحیتی که ۷۵٪ سطح کره زمین را شامل می‌شود.^(۶)

بند ۱ ماده ۳۰۸ کنوانسیون ۱۹۸۲ حقوق دریاها مقرر می‌دارد که کنوانسیون دوازده ماه پس از تاریخ تودیع شصتمین سند تصویب یا الحاق لازم‌الاجرا خواهد گردید. در تاریخ ۱۶ نوامبر ۱۹۹۳ گویان شصتمین سند مزبور را نزد دبیرکل تودیع کرد و با این اقدام مجموعه فعالیت‌هایی را که برای سیر مراحل لازم‌الاجرا شدن کنوانسیون در ۱۶ نوامبر ۱۹۹۴، می‌بایست انجام می‌گرفت، به راه انداخت.^(۷)

1 - INTERNATIONAL TRIBUNAL FOR THE LAW OF THE SEA, (ITLOS).

2 - United Nations convention on the law of the sea, (UNCLOS).

3 - United Nations organization, (U.N).

4 - International court of Justice, (ICJ).

5 - E.Boyle, Alan; "Disputes settlement and the law of the sea convention : Problems of Fragmentation and Jurisdiction", I.C.Q. 1997, vol.46, part.1. P.2.

6 - Environmental policy and law, 1997, p.a

۷ - یکی از این فعالیت‌ها که ارتباط غیرمستقیم با دیوان بین‌المللی حقوق دریاها داشت، به تعدیل قسمت (ادامه پاورقی در صفحه بعد)